

شمسندر زاده فلبلی

احمد ملامی

تاریخ اسلام

برنجی چه

طبع اول

طابع و ناشری

دارالافتاء کتابخانه سی صاحبی

حسین حسینی

قسنطنینیه

ملکت روم

۱۳۲۶

فاریں کرامت

مسئله

هر مناسبت دوشدکجه سویلیورزکه ، هیأت اجتماعیة بشریه یی تدویر وتدبیر ایدن قوانینک تاثیراتندن بزم هیئت اجتماعیة مزده مستتمنا قلاماز .

افکار دخی احوال کبی ، قانون تکامل و تحوّلک زبونیدر . جمعیات مدنیة ایله طفولیت بشریه جمعیتلری آره سنده ، معیشت ، تلبس ، صناعت و سائره کبی خصوصلرده نه قدر فرق وارسه ، کائنات و محتویاتی ، معقولات و محسوساتی صورت تلقیلری آره سنده دخی او قدر فرق وارددر .

مع مافیة بوفرقلر هب اشکال و تظاهراته راجع لمولوب پو قدر متحول و بی ثبات حالات ایچنده تبدل ایتمه یں ثابت اساسلرده وارددر . مثلا صورت تلبس لایحیی شکلره کیردیکی و حالا لایحیی شکللره ایجرا ایدیلدیکی حالده « فکر تلبس » ثابت قالمشدر .

دیگک که مسئله ، ثابت قالان اساس ایله تکامله تابع اولان تظاهراتاتی تفریق ایتمکده در . مع التأسف ، بک بسیط ظن اولونان بو کیفیت بالهکس بک زوردر .

حقایق تاریخیه دن در که نوع بشر کوره نکنک اسیری ، تجددک دشمنی و اساساً محافظه کاردر . قانون تکامله تابع اولاجق و حتی ذکا و وجدانیله بو قانونک تاثیرینی تسهیل ایده جک یرده بالهکس بوتون

مقدرت ادراکيه سييله مقاومت و مخالفت ايده گلشدر . بر حالده كه هيات اجتماعيه بشريده ده تكامل ، يا حس ايديليه جك قدر بطاينه وقوعبولش و يا خودده اختلال و انقلاب شكلييله ظهور ايتشدر . بطي تكامللر بعضاً عدم تكامله يا قلاشير و چوق كرده بوتون بوتونه غائب اولارق يرينه ينه بر نوع تكامل [*] ديمك اولان «عكس تكامل» يعنى انحطاط قائم اولور .

قانون تكامله مقاومتك بر درجه سي واردر كه مقاومتك محافظه سني آرزو ايتدكلري اساسلرك بيله ضياعني يعنى استحاله سني موجب اولور .

بوتون بو مسرودادن مقصدمز ، اوزون و محلي بر تكامله مظهر اولان اوروپاليلرله تماس و اختلاطه مجبور اولديغمز كوندن بري بزمده تكامل ايله اونلرك سويه سنه يتيشمك مجبوريتنده قالدېغمزي و شليد بو اضطراري تسليم ايتمزهك ، پايدار اولامايه جغمزي بياندر . لكن بز شرفليلر ليچون يالكيز بو قدريني تسليم كافي دكلدر . عوامل تكاملك تأثيراتي هر محيطده بر اولاماز . اوروپاليلرك «فكر تكامل» ني تملماً قبول ايتمه لي بز ، فقط اشكال تكاملني عيناً قبول بزم ايچون پايدملي اولمقدين زياده مضر تيشدر ، زيرا اونلرك اشكال تكامل ، هر قلمري ، استعدادات اريهلري ، محيطلري ، معنوياتلري ايله متناسبدر . اونلرله بزم اجتماعيآمزه آره سنده مهم فرقلر بولونديغندن اوروپا مدنيتي كور كورينه تقليد ايتمك بزم ايچون بر ترقى عد

[*] تكامل همه حال ترقى مؤداسني متضمن دكلدر . واقعاً چوق كره تكامل ، ترقى ايله مترافق اولورسه ده بعضاً عكسي واق اولور .

ایدیه میه جکندن ماعدا میدان انسانیته ، تقلید مال قیمتیه ، چیغرنندن چیغمش بر ملت شکنده چیقمازنی موجب اولور . بوخالده دخی پایدار اولاماز . شیمدی ایشی عمومندن خصوصه نقل ایده لم . حقیقتی اعتراف ایدرسهک تسلیم ایله رزکه بزده الک کری قالان شعبه علوم ، انبیات و فلسفه دینه در . علما صنفنک حالا صورت تحصیل ، تحصیل ایتدیکی علومک شکل تدوینی وهله علوم متفرعه ، قرون وسطاده کی اشکالندن فرقی دکندر . اکر بوتون افراد ملت ، قرون وسطا خلق سویه سنده قالمغه محکوم و یاخود حالا هپسی بوسویه ده اولسایدی ، هیچ بر فائق ملحوظ اولامازدی .

لکن ملتک متفکر و متکامل افرادی کوندن کونه چوغالیور . وبالضروره چوغالاجقدر . بو افراد متوره نک عوام ملت اوزه رینه بر تأثیر ایقاع ایتدیکی ودها ایده جکی ده محققدر . بوسویه علوم دینه ایله مشغول افراد ایله بو افراد متوره و بر درجه قدر عامه ملت آره سنده بیانجیلق کوندن کونه ده از یاده حس ایدیلیور . اکر علما صنفی بوخالنده مصرأ قالیر لسه ایکی احتمالدن بریسی ظهور ایدر :

۱ — یاملت ، قرون وسطا سویه سنده بر عوام جاهله ایله مفرط و دینسز بر خواص متفته کی ایکی صنفه آریلیر ، وعلما صرف برنجی قسمنک ممدوح و مطاعی قالیر ،

۲ — ویاخودده عموم افراد ملت بالاتفاق بوزمان ایله مناسبتی اولمایان شیمدیکی علما صنفی لغو ایله کندی وجدانیات واجتماعیاته زهر اولاجق یکی بر صنف میدانه کتیریر .

هر ایکی احتمالک تهله ک لری موجوددر . تاریخک و تمشیتک بزه ویردیکی وضعیت بوکی اختلافلردن توفی ایدیله سنی ایجاب ایدیور ،

ته چاره که زمانک ایجابی آ کلامیان زمره محافظه کارانه بر حقیقتی یابر
فلاکت ویا جبر آ کلادیر . کذا ارباب افراطده افهام حقیقت عین
صورتله مشکدر . دیمک که بز هر نه یاسهق ، وجدانیات واجتماعیات
خصوصلرند اوروپالیرک کچیردیکی ادواری بالضروره کچیره جکز .
شوقدر که اونلرله بزم شرائط تکاملمز وهرایکی دین مساوی اولمادیغندن
بودورلر ، محیظلرک ایجاباتیلله متناسب اولابیلیر . ایشته دین وملتتی
سهون متفکرلرک بوتون همتری بوخصوصه مصروف اولمالیدر .
اوروپالیرک سالک اولدینی دین ، پک چوق اسرار وخرافاتنی جامع
وده اطوغریسی نسبت اسمیه دن باشقه بر اساس تاریخی به غیر مستند اولدیغندن :

دینسرک نامنه درمیان ایدیلن حقایق ایله دین نامنه
سرد ایدیلن اکاذیب آره سننده متحیر قالان خلق ، برمدت
ترددن صوکر اکاذیبی قبولدن وحقایقی رددن اظهارعجز
ایدیرهک ، کفری کذبه ترجیح ایتمش واکثریت دینسر
ویا خود دین نصرانی به نسبت ایدیله میه جک شکلده دیندار
اولشدر .

لکن دین احمدی ، خرافات و اساطیردن ، عقلک ردوا کراه ایده جکی
خیالاتدن عاری و وجدان بشری اشباعه مقتدر بر دین طبیعی در .
بنابرین بزده کی تکامل :

دینده اولمادینی حالده دین نامنه سرد ایدیلن افکار

مجر و حه ایله دینده اولدینی حالده مخفی و متروک قالمش حقایق آره سنده تحیر صورتنده ظهور ایده جک و ایتمه لیدر .

بو تکامل مقبوله موفق اولاماز سق ، خرسیتیانلغک اولدینی کبی ، اسلامیتک دخی ، هم ده حق سز و سبب سز یره ، یالک سز جهله و عجزه نک مشعله وجدانی قالا جی و اکثریت متورین و اغنیانک دین سز بولوناجنی محق قدر . ذاتاً اوروپا ایچون بر فلاکت اولان دین سزک ، شرق ایچون انک مدهش بر آفت اولور .

بنابراین سلامت ملت و وطنی دوشون سزک بلا تأخیر چالیشمالری لازم کلن اهم امور بودر . بزدن دها مقتدر لرینک هنوز بوزمینده خطوه زن رهبری اولمامالری اوزرینه ایشته بز ، عجز مزى حب ملی یا و عشق حقیقه مغلوب ایده رک ، ایلك خطوه بی آتیور زه . مستغنی عرضدر که شرق مزده انک زیاده اهمال ایلمش علملردن بری تاریخچدر ؛ دینله مز . بالعکس بزده تاریخ ، هر ملتن دن زیاده یازلمشدر . لکن بونلرک اکثریسنده تحلیل و تنقیددن اثر اولمایوب مسموعات اوزه رینه ضبط و قوعا تندن ، بو کتابله یکندی کربنک عینی دیدیر ته جک قدر یکمال تکرر لریدن و حتی قسماً اسرائیلیات و خرافا تندن عبارتدر . مشاهدات ذاتیه اوزه رینه یازیلان شیلره بیه خیالات و اکاذیب قاریشدر یلمشدر . واقعا « سیرنجی و مناقب اصحاب » کبی مضبوط اثر لر ، بیرونی ، ابن خلدون و امثالی مدقق لر یوق دکل . نه چاره که بونلر اوفاق مستشار اولوب اوفاق اولدقلری ایچون تأثیر لری ده محدود قالمشدر .

لکن بزده آبی تاریخ یازیلامش اولماسی برحالت طبعیه در . فلسفه

تاریخ ، تنقیدی و تحلیلی اصول تحریر تاریخ هنوز پک کنجدر. ابن بطوطه
 نه به ناختمال کبی برسیا ختامه یازمادی، دیمک، هارون الرشید دورنده
 نه به سمندوفر یاپیلما دی، دیمک قدرعبث و بی معادر .

مورخین سالفه اسلامیہ فی امثالہ مقایسه ایدرسهک، کوریرزکه
 اونلر، زمانلری مرتبه علمیه سنده یازمق مجبوریتندہ قالمقله برابر هر
 وقعہ بی ضبط ایتک صورتیه قیمتلی برخزینہ تبع میدانہ کتیر مشلردر .
 بز، شیمدی یه قدر خزائن ملیہ مزک موجودیتدن بیله بی خبر قالا جق
 درجدهه جهل و غفلت ایچنده وقت کچیردیکمزدن اوروپا علماسی، بزم
 تدقیق و تبغنده عجز کوستردیکمز اسلامیتی دخی، کندی وساطلری
 دائره سنده و موسویلکله خرسیتیانلغه تطبیق ایتدکلری اصوله توفیقاً
 تدقیقه باشلامشدر و بویولده کلیتلی اثرلر میدانہ کتیر مشلردر. هولاندالی
 مستشرق « دوزی » نک یازدیغی و دو قنور عبدالله جودت بکک تورکجه یه
 ترجمه ایتدیگی « تاریخ اسلامیت » بونلردن بری در .

بواثرک مسلمانلر آراسنده انتشاری، حیرتله قاریشیق برحدتی ،
 نفهوتله قاریشیق برحیرتی موجب اولدی. حتی بواثره برچوقده ردیه لر
 یاریلدی . لکن اعتراف ایتمه لی یزکه محصول ایمان اولان بوردیهلرک
 هیچ برقیقت قینه بی یوق ایدی . یالکیز بردانه سنک بردرجه یه قدر
 قیمت تاریخیه سی وار ایدیسدهه صورت تحریری ینه غیرفی اولدیغندن
 « دوزی » فنا ردو حرج ایدیش اولمادی . ذاتاً مستشرقلر آراسنده
 برنجی موقلردن برینی اشغال ایدمه مش اولان « دوزی » نک تاریخچی
 آرتق قوجامش بر اثر صایلابیلوب اوندن سوکرا اسلامیت حقتده
 دها برچوق آثار یازلمشدر .

واقعا بونلر تورکجه یه ترجمه ایدیلمه مش ایسه لرده شبان و طنمزک

اکثریسی السنہ اجنبیہ بہ واقف اولدیغدن اونلری او قویا بیلر لر و او قور لر .
 بنا برین بونلرک عامه امة مجهول قالماسی ، مؤثر اولمالرینه مانع اولاماز .
 بو قدر عدید و مختلف آثاره برر ردیه یازمق هیچ بر صورتله موافق
 دکدر . بنا برین بو اثرلره اساس اولان اصول حکمت رد ایدیلدیکی
 و بو اصوله توفیقاً تحریف و یا تغییر ایدیلن وقوعات ، حالت حقیقه سنه
 ارجاع اولوندینی تقدیرده ، دوزی نک تاریخی ده داخل اولارق اسلامیت
 حقه یازیلان یا کلش اثرلر رد ایدیش اولور .

معارف نظارتنده دوزی نک تاریخی رد ایچون بر قومیسون تشکیل
 ایدیلهسی و رفقای محترم طرفندن رئیس انتخاب اولونمام اوزه رینه
 بو فکر می کندیلرینه و ناظر افندی به آچمش ایدم . معروضاتم قبول
 و قومیسونک اسمی « تاریخ اسلام انجمنی » صورتنه تحویل اولوندی .
 مع التأسف بو انجمن پایدار اولامادی . محترم رفیقلمک معاونت
 و ایتدارندن محروم قالمق سببیه بر مدت تردد ایتدکین صوکر ا اجباریم
 وجدانیه مقاومت ایدمه یه شو اثری تحریره باشلام .
 عادی بر کوره نکرده بیله تجدد و تبدل موجب اعتراض اولاکلشکن
 اک صمیمی واک جدی مباحثی احتوا ایدن بو اثر موضوعنده کی اصول
 و محاکمات ، تنقیدات و تحلیلاتمزلک بر سیلابه اعتراض جلیبایدکه چکنی بیلیورف
 « بارقه حقیقت ، مصادمه افکاردن چیقار . » مفهومنجه ، بزبوکا
 ممنون اولورز . ألویریرکه اعتراضات ، ملت و با خصوص دین جلیلمز
 ایچون بر فائده می موجب اولاجق شکلده اولسون . نه چاره که اعتراضاتک
 چوغنی بو شکلده اولمایه جقدر . تفکر دن استعفا ایتمش ، ترقیه آرقه
 چویرمش ، حقیقه کوسمش بر کروه واردز که سویله دکلری سوزلرده
 بر معنا بیله اولمادیغنی فرق ایدمه یه رک ولوله ایدوب دور لر .

انسان بونلری ایشندجکه ، اهراملرده کی مومیالار نطق سویلیورویا
ادوار قبل تاریخیه مستحانه لری فریاد ایدیور صانور !
بو گروه ، کورک دیکنکنی بلله دیکی کبی ، هر مبحث حقتده محدود
وعادتا وزن قیلندن ماده لر بلله مشلر اولوب بو اوزان خارجنده سوز
سویلنه بیله جکی حوصله لرینه صیغدیرامازلر .
بو گروه ، تکاملدن مستغنی وتغیر وتبدل قبول اتمه یں اس الیاس
دینی ایله تکامله تابع اولمق ضرورتنده قالان اقسامی بر درلو تفریق
ایده میورلر .

کندیلری کبی دوشونمه یں ، کندیلری کبی سویله مه یں اولورسه
هان تخطئه ایدیورلر . خطانک کندیلرنده بولوندیغی اثبات اولونسه :
وای سن مجتهدمی سک ؟ « عتابی روا کوریورلر !

« ستر اجتهاد بویوریکز . » دینیلسه ، اقتدارمنز یوق دیمک کبی
بیر مأمول بولر بویوکیک کوسته ریورلر . او حالده ناصل ایده لم ؟
بودیلرک اعز ریغز ، بزم مهدی بی بکله دیکمز کبی الی یوم التناد مجتهدمی
کلیلم ؟ دین ایله فی ، حفظ ایمان ایله ترقی بی تردیف ایتک املنده
ولان ملت اسلامیه نه یاسین ؟ آج بر آدمه نه وقته قدر « هله بکله
کک یاتمانسی بیلن بیوق ، او یله بر اوستا اله کچرسه سن ده آچلقدن
ولزسک . » دیه جکیز ؟ ویاخود « عصر لرحه اول یاپیلمش وارلق
حجر ایتمش اولان شو پکساتی یمه که باق . » سویلیه جکیز ؟

همت و قیمت اسلافی انکار حق ناشناسی در ، اونلرک آثار
جلیله سندن استفاده اتمه مک نانکورلکدر . فقط انصاف ایده لم . بر
ات ، خلوق ومقتدر ، بر عمر و ، فرض ایدیکز که زماننده کی فیوضات
لمه مالک وامتی فیضاب ایتک یولته سالک اولدیغی ایچون بر شیدن

مثلا وسائط مناقلانندن بحث ایتمش وشو ایکی قضیه بی میدانہ قومیش :

۱ - وسائط نقلیه بی تأمین لازمدر .

۲ - زمانمزده اوکوز آرابه سی اک مکمل واسطه نقلیه

اولدینندن مال نقل و سیاحت ایده جکلرک بو واسطه دن استفاده سی

لازمدر .

صوکرا آرادن عصر لر کچمش ، انسانلر تر قیلر ایتمش ، یوللر

و وسائط نقلیه ده کیشمش ، اوکوز آرابه لر یله نقل اموال ایدنلر ،

شمندوفر و سائر کبی وسائط مکمله دن استفاده ایدنلر له آرتق رقابت

ایده میهرک تجارت ایلیه مز اولمش . نهایت بونلر کوز لر نی آچمشلر ،

زمانلر نیک مقتدا و عقلاسی اولوق ادعاسنده بولونانلره مراجعتله نه یاپا

جقلر نی صور مشلر : اموالزنی نه ایله نقل ایده لم ؟ « دیمش

الجواب - اوکوز آرابه سیله !

زیرا ؟

زیرا وقتیه عمر و او یله دیمش .

دیهه کز که : آ افندم ، عمر و وقتنده کرامت بو یورمش

بوکون شرائط ده کیشمش . عمروک ایکی حکمنندن برنجیسنی ، قیامت

قدر دوغری اولاننی یعنی « وسائط نقلیه بی تأمین لازمدر . » قضیه سی

نه یه آتیورسکزده زمان و ایجابله مشروط و بنا برین موقت اولان « اوکوز

آرابه سی مسئله سی » نی آلدہ طوتیورسکز ؟ «

الجواب - زیرا ایچمزده عمر و دن عاقل کیسه یوق ، بنا برین

براهلی کلنجه یه قدر اوکوز آرابه سی اختیاره مجبورسک ! «

شیمدی بوزواللی سائلر نه یاپسین ؟ ایکی صورتدن برنی

قبول اضطرارنده قالیور : یا بونلری دیکله مه مک ، یاخودده حالا
اوکوز آرابه سیله مال نقلنه قالدیشمق یعنی افلاس !

بومعروضاتمزدن مقصودمز، مجتهدک دعواسی ویاخود شوائری
یازمق ایچون اجتهاد مجبوریتده قالدیغمزدکلدر. لکن آرتق قولاقلمز،
اجتهاد کله سندن اورکه مه لی در. هیچ اولمازسه اجتماعیاتمزه عاند خصوصاتده،
اعتلای ملیمزه، سعادت و حیاتمزه متدائر موادده یاواش یاواش اقوال
اسلافدن باشقه سوزلرده استماع وهضم ایتمه آلیشمالی یز .

واثری یازارکن بوتون انسانیتیه خطاب ایتدی کمزری وهله اوچیوزاللی
لیونلق برکتله مبعلاه بشریه ، مخاطب خاصمز اولدیغنی اصلا
ونوتمادق. ومن الله التوفیق.

شهبندر زاده فلبهلی

احمد علمی

بسم الله الرحمن الرحیم

کلام شریف : بو اثرمزه ، اهمیت فوق العاده سی درکار اولان دورت مباحث
له ده حلاوت ایتمه فکرنده ایدک : اثبات صانع — اثبات روح —
اثبات نبوت — امکان خوراق . لکن او حالده مدخل فوق الحد
اوزایه جنفی و باشلی باشنه بر اثر حکمی و تنقیدی حکمنه کیره چکی جهته
مباحث معروضیه بی بو تاریخه ذیل اولمق اوزره ایلروده آبروجه
بر کتاب شکلنده نشر ایتمه قرار ویردک

مخل

برنجی مبحث

تاریخ

— x —

تاریخ . -- تاریخ ایله خرافات و اساطیرك فرقی . -- تاریخ و روایات اقوام
تاریخ و قبل التاريخ . -- قبل التاريخك تقسیماتی . -- تاریخك تقسیماتی . -- تاریخك
مأخذلی .

— x —

تاریخ . — تاریخ، بشریتك ترجمه حالی دیمك در به انسانلرك
ابتدای ظهورندن اعتباراً ناصل یا شادقلربی، نه یا بدقلربی، نه دوشونندقلربی
بیلدیرن معلومات مجموعنه تاریخ آدی ویریلیر . اوللری تاریخ بر «فرس»
مخصوص، تشکیل ایتوردی . تاریخ، علمك تعریفنه کیره میوردی .
لکن صوکرالی فلسفه تاریخ میدانه کلمش و علوم «اخلاقیه، سیاسیه»
واجتماعیه ایله تاریخك موضوعاتی عادتاً برلشمش اولدیغندن بو کون
تاریخ بر علم جسیمك مهم بر شعبهسی عد ایدلمکده در .

تاریخ، خرافات و اساطیرك فرقی . — بشریت هنوز علوم و قنون
ایله حادثات کونییهنی فهم و تفسیره مقتدر اولامادیغی زمانلرده، بو
حادثاتی تفهم و اسبابنه و قوف املیه، صرف خیالاتدن عبارت برطاقم
ماصالر ایجاد ایتشدز .

بونلره « اساطير mythe » نامی ویریلیر . بوماصالرك ، تاریخ نقطه نظریله هیچ بر قیمتی یوقدر ، لکن بشریته عأدك مهم تجلیات روحیهی مشعر اوللاری اعتباریله اهمیت عظاماری واردر . فی الواقع اساطیر ، انسانلرك قوه خیالیله لرنده کی استعدادات ایجابیه نك زوال نایدبر تمثالریدر ، بو اعتبارله اساطیرك تاریخ و حکمتده یری واردر . اساطیردن چیقان حصه لرك اك مهمی ، انسانك بر مجهول اوکنده قالمغه راضی اولمادینی و فطره هر شیئی بیلمك آرزوسنه مالک بولوندینی در . انسان بر شی ایچون « بیله میورم » دیمه سی سومیور . بلو شی بیلمكه چالیشیور . بو املی استحصال ایده جك تجربه لر دن یعنی علومدن محروم بولوندینی زمانلر ، عمان بی پایان اولان قوه خیالیله وابداعیه سنه مراجعت ایتمش واساطیری میدانه کتیرمشدر .

آ خرافات — اساطیر ایله خرافاتك فرقی شودر که : برنجیلرك هیچ بر حقیقت خارجیه سی یوقدر . صرف خیالک ایجاد کرده سیدر . خرافات ایسه ، خیال ایله مزج و تحریف ایدلمش وقوعات صحیحهدر . « خرافات Légende » دن خیال و تحریفات طرح ایدیله بیلیسه علی العاده بر وقعه تاریخیه قارشوسنده بولونیلدینی کوریلیر .

خرافاتك ، تاریخ نقطه نظریله اهمیتی ، اساطیردن دها بویو کدر . برده خرافات ، اساطیردن سوکرادر . اساطیر ، ادوار قبل تاریخیه نك اعماق مجهوله سنده باشلامش ، یونان مدنیتیه انطفایه یوز طومشدر . خرافات ایسه ، بالنسبه یقین زمانلره قدر اجرای حکم ایتمشدر .

تاریخیه اشتغال ایده جکلر ایچون ، وقوعات صحیحه تاریخیه ایله اساطیر و خرافاتی تقریق ایتمك غایت لازمدر . واقعا بولردن اساطیرك ،

حقایق تاریخیه ایله هیچ بر مناسبتی اولمادینی پک قولای آکلاشیله - بیلیرسه ده خرافات ایله وقوعات تاریخیه بی وهله خرافاتک تاریخی اقسامیله خالی اقسامی تفریق قولای دکدر . باخصوص اقسام خیالیه وجدانیاته عائد اولورسه مشکلات تضاعف ایدر .

تاریخ روایات اقوام — « روایات اقوام Tradition » غننه ، منقولات ، نقلیات ناملری ده ویریلیر . بونلر اقوامک اباعن جد نقل وروایت ایندکلی و وقوعات وحادثاتدن عبارتدر . تاریخ نقطه نظریله روایاتک اهمیتی بویوکدر . بونکله برابر روایاتک خرافاتدن تفریق ده لازمدر . غننه ، معنای عمومیسيله آتیرسه ، بالطبع اساطیر وخرافاتنی احتوا ایدر . لکن بز بوراده روایاتی « غیر فنی ، غیر مضبوط بر شکله اجداددن اولاده انتقال ایش وقایع تاریخیه » معناسه آلیورز . بو سیه مبنی روایات ایله خرافات آره سنده کی فرقک مجهول قالماسنی توصیه ایدرز .

تاریخ ، رجوق مباحث و اقسامنده ، غننه بویوک اهمیت ویرمکه مجبور و چونکه اونلره محتاجدر . غننه ، خرافاتدن تفریق اولورمق شرطیله ، اک مشروع تاریخ مأخذلرندن بری در . لکن غننه ک سو ، استعمالی تاریخی قیمتدن دوشوریر .

تاریخ و قبل تاریخ — یقین زمانلره قدر تاریخ ، بر قاج بیک سنهک وقوعاتی احتوا ایدر بیلوردی . لکن اوروپا مدققلری مصر آثار غننه سنی ، نینوا و بابل ودها نیجه مدن قدیمه خرابه لرینی ، چین ، مصر ، ایران و سائر ممالک قدیمه تمدنه متروکات قلمیه سنی تبعه موفق اولدقلری زماندن بری تاریخ ، یش عصرلق بر زمانی احتوا ایتکده در . بوندن

ایلوسی ایچون بالاده تعداد ایتدی کمز آتاردن معلومات آلق ممکن دکدر . قالدی که : بشریتک عمرینه نسبتله بو یدی بیک سنه، یک قیصه بر زمان اولدیغی متفکرین اوتهدن بری تخمین ایده ککشلر ایسه ده اولاری بو باده آله دلایل کافیه یوق و اولانلرینک ده قیمتی مشکوک ایدی . سو کرا « بوشه دوپرت » نامنده برذاتک ، بقایای آثار طوفانی کشف مقصدیله باشلایان تحریاتی، تاریخک احتوا ایتدیکی زمانلردن ده پایک چوق اول یاشامش اولان انسانلرک آثار متروکه سنی کشف ایله نتیجه لندی . بوشه راهده ابراز اولونان غیرت، آز زمانده، تاریخک یانی باشنده واصل بلیغیه مدخل اولمق اوزره برده « قبل التاریخ » علمنی ابداع ایتدی . تاریخک احتوا ایتدیکی زمان ، یدی بیک سنه لک برمدتدن عبارت ایکن قبل التاریخ، بعض متفکرله کوره (۳۵۰۰۰۰) و بر قسمنه کوره احتمال که (۸۰۰۰۰۰) سنه لک بر زمانی احتوا ایتکده در . بزم تدقیقات ناچیزانه مزه کورده، بوسنه لرک عددی حقیقه قطعی برسوز سویله نه مه مکله برابر ، ایکنجه تخمین ده از یاده موافق قندر . بوسور تله تاریخ بشریت، برپسی یاصل تاریخ و دیگر ی قبل التاریخ نامیله ایکی بویوک قسمنه انقسام ایدیور .

تاریخ قبل التاریخک اقسامی — هنوز ادوار قبل التاریخیه اقسام مفصلیه آیر بلاماش ایسه ده بللی باشلی اوج دوره یه تقسیم ایدلمشدر . بونلرک برنجیسی « دور حجری — طاش دوره سی » در . بودورده انسانلر،

تاریخ مقدس، بویانادن خارج اولوب بوراده کی تاریخ کله سی « فن » نقطه نظریله مطلوب اولان معنایی افاده ایدیور . مقدس تاریخ حتمنده کی مطالعه منری بری کلدکده بیلدیره جکز .

آلات و ادواتی انجق طاشدن، اغاچدن و کیمکلردن یا پمش و معدنلردن هیچ برنی کشف ایدمه مشدر.

ایکنجی دوره « طونج دوره سی » در. انسانلر، اول امرده باقر و قالای معدنلرنی کشف ایتدکلری آ کلاشیلور. اوچونجی دوره « تیمور دوره سی » در .

معافیة شوراسنی نظر دقتہ آلمق لازم کلیرکه تاریخله قبل التاریخ آره سنده کی خط فاصل، قطعی اولمادینی کبی یوقاروده ذکر ایتدیکمز اوچ دوره دن ایکنجی و اوچونجی بی تمیز ایتدیرن طونج و تیمور، حالا زمانمزده اک مستعمل معدنلردندر . کذا زمانمزده برچوق قبائل وحشیہ وارکه طاشدن باشقه برشیدن آلت و ادوات یا پمانسی بیلمیور و دیمک که دور حجری الآن کره مزده دوام ایدیور .

تاریخک تقسیماتی - تاریخ ، اوچ بویوک دوریه تقسیم ایدلمشدر :
ازمنه قدیمه، قرون وسطی، قرون اخیره . تاریخک یو تقسیماتی عمومیتیه
عاند اولوب هپسنه بردن « تاریخ عمومی » نامی ویریلیر . بر بیلگتک،
بر قومک، بر فکر و مسلکک تاریخنه « تاریخ خصوصی » نامی ویریلیر
بیلیر . تاریخ انبیاء، تاریخ اسلام، تاریخ فلسفه کبی . اشخاصک تاریخ
حیاتنه « ترجمه حال » تسمیه اولونور .

تاریخک مأخذلری - تاریخک مأخذلری کثیردر . اقوام قدیمه تک
ترک ایتدکلری آثار، معبدلر ، اهراملر ، بندلر ، مقبرلر، اوزهری
یازیلی کره میت لوحلر، آلات و ادوات، مستحاثات ، دیکیلی طاشلر،
عمودلر آثار مکتوبه ، روایات اقوام و سائرہ تاریخک بللی باشلی
مأخذلریدر .

ایکنجی مبحث

— — — — —

دین، فلسفہ و فن

— — — — —

عقلیون . — — ذہنیون . — — حسیون . — — فلسفۃ تنقید و ریویون — فلسفۃ
اثبات و تکامل . — — فردیون و مادیون . — — وجودیون و روحانیون . — —
ایپیون . — — فنک صلاحیتی . — — فلسفہ نیک موضوعی . — —

— — — — —

ادیان حقدہ کی مطالعات ، مسالک فلسفہ یہ کورہ یہ تخالف ایپیون ،
بنابرین ادیان حقدہ یازیلان آناری تدقیق ایتمزدن اول مؤلف لریٹک
میسوب اولدینی مسالک فلسفہ بی بیلمک لازمدر . بویله اولمازسه ،
انسالک آئندہ معیار حقیقت و میزان تدقیق بولونامایہ جغندن افکار متضادہ نیک
بازیحسی اولور ، و یازیلان شیء یا بلا سبب رد ایتمک و یا خود بلا محاکمہ
قبول تیلہ منک اضطرار ندہ قالیر . با خصوص اوروپا آنار اخیرہ سی ہب کسوء
نیمہ یہ بورونمش اولدینی خالدہ انتشار ایتمکندن « فن » کلہ سنک مقنون
مؤداسی اولان لک غیر فنی افکارہ بیلہ قایلیماسی چوق ممکندر .
بزم تنقید ایتمک دخی آ کلاشیلیماسی ایچون بومسالکک بیلیمہ سی ایجاب
ایدر . لکن بومدخل ، جلد لراہ مؤلفاتلہ آنجق حقیلہ افہامی ممکن اولان
مسالک فلسفہ حقدہ ، معلومات مفصلہ اعطاسہ متحمل دکدر . بنابرین
بومسئلک لک خطوط عمومیہ و مہمہ سی حقدہ پک ماخص معلومات
ویر مکہ اکتفا اضطرار ندہ یز .

عقلبره — عقل ایله تدقیق غیر ممکن و یا خود عقله وعاداته مغایر اولان، قبولی ایمانه مفتقر بولونان شیرلی رد ایدر. خواریق و معجزاتی تأویل ایده رک عقلی « و طبعی » برشکلده قبول ایلر. بونلره « Ratio -nal stes » نامی و بریلیر. عصر اخیرده عقلیون قواعدینی پروتستان مشاهیر رؤساسندن برچوقلری توراۋه و انجیله، زند آوستایه؛ هند کتب مقدسه سنه و حتی قرآن کریمه و یا شده خرستیانلق اولارق بالجه ادیانه و دین اسلامه تطبیق ایتشلردر. تحریف و قوعات و تأویل حقایق اوزرینه مبتنی بر تاریخ اسلامیت یا زمش اولان « دوزی » عقلیوندن بر مستشرقدر. زهنبره — خیالیون « Idéalistes » نامی ده الآن بومسلك اصحابی، مغویاتك حقایق خارجه سنی، مادیاتك وجود حقیقی سنی رد ایله هر شیئی* « فکر — Idée » ارجاع ایدر لر.

و هسبره [*] — مدرکاتی، حادثات طبیعیه ك دماغه انطباعی تأثیر ایتندن ز عبارت عد ایده رک قضایای ضروریه بی ده تجربه یه ارجاع و عقل بشرده — مغویاتی ادراک مخصوص و موهبه قلقلی بر « خاصه یمیر Raison » بولوندیغی انکار و بو خاصه ك ده تجربه نتیجه سنده حاصل اولدیغی ادعا ایدر لر. حسیون مسلکی، بالضروره مسلك انکاری و مادیونی تولید ایدر.

فلسفه نقبره بره بره [*] — بومسلك، المانیالی قانتك مدرسه حکمتی اولوب مؤخرأ فلسفه اثبات و ذهنیونندن ده استعاراتده بولو نمشدر. بومسلك اصحابی هان بوتون افکار مؤسسه بی هدم و تخریب ایتدکری

[*] Le Sensualisme

[**] Le Criticisme

حاله بونلرك يرينه برشى اقامه ايتمزلر . شوراسى ده شايان دقتدر كه منقدون، تخريب ايتدكارى فكري اودرجه تراكت و ظرافته هدم ايدرلر كه بواصولك ايفاع ايتديكى تخريبات، ديكر لرندن ده مؤثر در . بومسللك دستور اساسيسى شو صورتله زبده ايديله بيلير : ادراك بشرده بر طاقم افكار و قضايى ضروريه وار، بوضورت ، نفس الامرده وارمى در ؟ يوقسه عقل بشرده موجود و حقيقت خارجيه سى اولمايان شيلرمى در ؟ « فلاسفة تنقيد، بونلرده هيچ بر حقيقت خارجيه اولمادىغنى ادعا ايدور . شو حالده بشريت ايچون حقايقه اطلاع غير ممكن قالدىغنى كى معنوياتك ده وجودى ، ادراك بشرك حكمندن عبارت قالىيور . ايشته كور بيلور كه مسلك تنقيد بالضروره شك و رييه منجر اولور . فلسفة اثبات و تامل - [*] فلسفة اثبات ، حادثات و مكوناتدن خارجه حيقمايق و بالتجربه ثابت اولمايه جق شيلرى حكمندن اخراج ايتك و ايتلنده در . لكن اكثر دساتيرى بودعوانك عكسنه اولوب برچوق انكار / متناقضه يى جامعتر .

فلسفة تكامل ايله اثبات آره سنده فرق پك آذرر . هرايكيسى معنوياتى تجزيه زمينى خارچنده واشتعاله غير لايق كور مكدده در .

مادىون و فردىون مادىون - [**] مادىون ، موجودى قوه و ماده ناميله ايكى اصله ارجاع ايدرك بوتون معنوياتى جف القلم رد و انكار ايدر . فردىون ايسه ، قدره و ماده يى بر « جوهر ، مائه » يه ارجاع ايتك كى فضا به بر فكري محتوى ايسه ده آره لرنده كى فرق اهميتسز در . فردىون ، مادىون مسلكيه و جودىون مسلكك خليطه سيدر ، دينيله بيلير .

[*] Le Positivisme et l'évolution

[**] Le Matérialisme et Le Monisme matérialiste

و هر دو بر رویه در راه پیرویه - [*] وجودیون، وحدت وجود طرفدار لری
ایسده بونلره موحدین اسلامیه آره سنده فرق واردر . روحانیون،
جناب حَقُّ بوعالمدن مایه اعتباریله آیری ، و بر شخص روحانی اولدیغنه
قائل اولانلردر .

الترجوه - [**] بردینه منسوب اولمادیغی، انبیای تصدیق ایتدیگی حالده
ذات باری نك وجودینه قائل اولانلردر .

فنك صدمیتی - علم و فن [***]، بر شیدك « ناصل » اولدیغی تدقیق
ایدر . شو حالده فنك اشتغال ایده جکی زمین مساعی ، یالکنز حادثات
و شئونات ساحه سی در . بنابرین فن ، هیچ بر وقت تجربه و تدقیق
و ادیسندن چیقماز ، چیقارسه ، ارتق اوکافن [****] نامی ویریه مز .
دیمك که فنك کندیسنه خاص بر میدانی واردر که بوده میدان
حادثاتدر . فن بومیدانده قالدقجه حاکمدر ، مطاعدر ، صحیحدر . زیرا
بشریجه اجرایی ممکن اولان تجربه و تدقیق اوزریغنه مؤسسدر . کر چه
فنده بذاته تجربه و تدقیق غیر ممکن نظریه لر ، فرضیه لرده نوازدر ،
شو قدر که بونلر هیچ اولمازسه آثار و نتایجنده تجربه سی ممکن اولان
مباحثی احتوا ایده بیلیر ، مثلا : جزؤ فرد ، محفاظظه قدرت و مادده .

[*] Le Panthéisme et le Spritualisme.

[**] Le Déisme.

[***] علم و فن، دین و حکمتک موضوعاتی خارجنده و محصور بر شکلده آلنیور .
بورایه دقت ایدیله لی در . یوقسه معنای عمومی اعتباریله « فن حکمت، علم
حکمت ، علم دین » دیمك حاکمدر .

[****] فنك الك بجمل و جامع تعریفی شودر : فن ، قوانین و اسبابدن بحث